

Asia: VN/8002/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen 23 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Tarkastelemme luonnosta ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.

Nyt lausuttavana olevassa luonnoksessa esitetään muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua asetusta. Asetuksen muuttaminen liittyy terveydenhuoltolakiin tehtyyn muutokseen, jonka perusteella hyvinvointialueella ei ole pää-sääntöisesti perusterveydenhuollossa enää lakisääteistä velvollisuutta huolehtia ajokorttilaissa tarkoitetun todistuksen tai lausunnon antamisesta.

Huomioita koskien luonnosta asiakasmaksuasetuksen 23 §:n muuttamisesta ja luonnosta perustelumuistioksi

Esitys koskettaa vahvasti suurta joukkoa ikääntyneitä henkilöitä. Tällä hetkellä Suomessa yli 70 vuotta täyttäneillä on yli 600 000 voimassa olevaa ajokorttia (Traficomin tilasto). Vuodesta 2010 vuoteen 2040 ajokorttimäärien on arveltu kasvavan noin 2,5-kertaiseksi 75–79-vuotiaiden ja nelinkertaiseksi yli 80-vuotiaiden osalta (Duodecim). Iäkkäiltä henkilöiltä vaaditaan lääkärinlausuntoa ajoterveydestä ajokorttilaissa säädetyin aikavälein, eli tarve sen uusimiseen on toistuvaa.

Esitys asettaa välillisesti kaupungeissa ja haja-asutusalueilla asuvat henkilöt eriarvoiseen asemaan, sillä haja-asutusalueella mahdollisuus käyttää julkista liikennettä on usein huonompi, ja liikkumiseen tarvitaan useammin autoa kuin kaupungeissa.

Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että oma auto on monelle ikääntyneelle välttämätön kulkuväline erityisesti asioinnissa. Tämä koskee niin taajamissa asuvia kuin taajamien ulkopuolella asuvia.

Pienituloisten iäkkäiden kannalta esityksessä on myönteistä se, että ajokorttitodistuksen voi edelleen saada perusterveydenhuollosta, jos hyvinvointialue on näin päättänyt. Esityksessä on kuitenkin useampi seikka, joka aiheuttaa eriarvoisuutta iäkkäiden ihmisten välille, riippuen missä he asuvat ja mitkä ovat heidän mahdollisuutensa käyttää yksityisiä terveyspalveluja.

Käytännössä ajokorttitodistusten myöntäminen perusterveydenhuollossa jää hyvinvointialueiden vapaaehtoisuuden varaan. On mahdollista, että joillakin hyvinvointialueilla järjestettäisiin lakimuutoksesta huolimatta edelleen lakisääteistä laajempia palveluita ja tarjottaisiin ajokorttiin liittyviä lääkärinlausuntoja ja toisilla ei. Kuten luonnoksessakin todetaan, on myös mahdollista, että hyvinvointialueet perivät nykyistä suuremman asiakasmaksun ajokorttilausunnosta. Luonnoksessa todetaan myös, että käytännössä ajokorttilausunnot saa jatkossa lähtökohtaisesti yksityiseltä palveluntuottajalta. Kuitenkaan kaikilla paikkakunnilla ei välttämättä ole yksityisiä palveluntuottajia.

Kaikista pienituloisimmilla iäkkäillä ei ole välttämättä taloudellisia mahdollisuuksia käyttää yksityisen sektorin palveluita ajokorttitodistuksen saamiseen. Mikäli ajokorttilausunnot siirretään yksityiselle terveydenhuollolle, on varmistettava se, ettei lausunnon hinta muodostu kohtuuttomaksi pienituloisille. Jotta pienituloisuus ei estä ajokortin uusimista, on välttämätöntä varmistaa se, että tarvittaessa ajokortin uusimisen kustannuksiin voi saada toimeentulotukea.

Ajokorttilupaa haettaessa tai ajokorttia uudistettaessa iäkkäiden kuljettajien tulee toimittaa ajokorttihakemuksen liitteenä laajennettu lääkärinlausunto ajoterveysvaatimusten täyttymisestä. Laajennettua lääkärinlausuntoa varten lääkäri perehtyy kattavasti iäkkään kuljettajan terveydentilaan ja tutkii etenkin muistiin ja toiminnanohjaukseen liittyviä asioita tarkemmin vastaanotolla. Lausunnon laatijana tulisi olla lääkäri, joka tuntee hyvin kuljettajan kokonaisterveydentilan ja pystyy myös arvioimaan eri sairauksien yhteisvaikutuksia ajokykyyn. (Duodecim.) Tästä syystä olisi tärkeää, että hyvinvointialueet valmistautuvat tekemään ajokorttitarkastuksia ja -lausuntoja ainakin niille iäkkäille, joilla on hoitosuhde hyvinvointialueeseen pitkäaikaisen sairauden tai toimintakyvyn ongelman vuoksi.

Luonnoksessa todetaan, että asiakasmaksujen maksukatossa otetaan huomioon hyvinvointialueen tekemästä ajokorttitarkastuksesta perittävä asiakasmaksu, mutta ei ajokorttilausunnosta perittävää asiakasmaksua. Maksukattojen täyttymiseen vaadittava itsenäinen seuraaminen on jo nyt iäkkäille ihmisille haastavaa eikä järjestelmää tulisi monimutkaistaa yhtään enempää.

Vanhusasiavaltuutettu haluaa vielä tuoda esiin sen, että ajokorttilausunnon alaikärajaa on perusteltua harkita nostettavaksi.

Vanhusasiavaltuutettu esittää, että harkittaisiin ajokorttilain uudistamista siten, että alaikärajaa ajokorttilausunnon vaatimiselle nostetaan vastaamaan yli 70-vuotiaan väestön nykyistä terveydentilaa ja toimintakykyä. Suomalaiset pitkäaikaisseurantaan perustuvat väestötutkimukset ovat osoittaneet kiistatta suurta kohenemista yli 70-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmien toimintakyvyssä viimeisten vuosikymmenten aikana, mikä heijastelee hyvin myös heidän terveydentilaansa (Munukka ym. 2021, Parikka ym. 2020).

Viitatu lähteet

Duodecim (2023) Ajoneuvon kuljettaminen ja terveys. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01261#s4>:

Munukka M, Koivunen K, von Bonsdorff M, Sipilä S, Portegijs E, Ruoppila I & Rantanen T (2021) Birth cohort differences in cognitive performance in 75- and 80-year-olds: a comparison of two cohorts over 28 years. *Aging Clinical and Experimental Research* Jan;33(1) Springer. 57–65.

Parikka S, Koponen P, Koskela T, Härkänen T, Kilpeläinen K, Tarkiainen L, Borodulin K, Lundqvist A, Sääksjärvi K, Martelin T & Koskinen S (2020) Terveiden eriarvoisuus sosioekonomisen aseman ja asuinpaikan mukaan. Teoksessa *Kestävän kehityksen Suomi. Väestöliiton väestöpoliittinen raportti 2020* (toim. Tiia Sorsa), s. 91-116. Helsinki: Väestöliitto ry. Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E54.

Parikka S, Koskela T, Ikonen J, Kilpeläinen H, Hedman L, Koskinen S, & Lounamaa A. (2020) Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2020. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote

Traficom (2025) Voimassa olevien ajokorttien tilasto. <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/voimassa-olevien-ajokorttien-tilasto>

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Virkola Elisa
Vanhusasiavaltuutettu